

OBSAH

EXTENDED SUMMARY	7
1. ÚVOD.....	12
2. MĚŘENÍ SLOŽEK RADIČNÍ BILANCE A SLUNEČNÍHO SVITU.....	12
2.1 Radiační bilance zemského povrchu a její složky.....	12
2.2 Měřicí přístroje	13
2.2.1 Přímé sluneční záření na plochu kolmou k paprskům	13
2.2.2 Globální sluneční záření	15
2.2.3 Rozptýlené sluneční záření.....	16
2.2.4 Globální sluneční záření odražené zemským povrchem	16
2.2.5 Radiační bilance zemského povrchu.....	17
2.2.6 Dlouhovlnné záření oblohy.....	17
2.2.7 Dlouhovlnné vyzařování zemského povrchu.....	18
2.2.8 Globální sluneční záření v ultrafialové oblasti spektra	18
2.2.9 Přímé sluneční záření na vybraných vlnových délkách	18
2.2.10 Doba trvání slunečního svitu.....	18
2.3 Měření ve staniční síti ČHMÚ	19
2.3.1 Hlavní metrologické etapy	19
2.3.2 Řízení, Národní středisko pro měření slunečního záření	20
2.3.3 Radiační síť ČHMÚ	20
2.4 Systém řízení kvality měření a zpracování dat	20
2.4.1 Mezinárodní normy	20
2.4.2 Instalace a provoz radiometrů.....	21
2.4.3 Kalibrační systém a etalony	25
2.4.4 Provozní kontrola kvality a úplnosti naměřených dat	27
2.4.5 Ukládání dat a jejich dostupnost z databází ČHMÚ.....	27
3. HOMOGENIZACE DATABÁZE GLOBÁLNÍHO A ROZPTÝLENÉHO ZÁŘENÍ	28
3.1 Důvody homogenizace	28
3.2 Homogenizace řady globálního záření z SOO Hradec Králové.....	28
3.2.1 Období 1953–1963.....	28
3.2.2 Období 1964–2013.....	31
3.2.3 Shrnutí.....	33
3.3 Homogenizace řady rozptýleného záření z SOO Hradec Králové.....	34
3.4 Homogenizace řad globálního a rozptýleného záření z dalších stanic ČHMÚ	34
4. HODNOCENÍ KVALITY MĚŘENÍ SLUNEČNÍHO SVITU Z VYBRANÝCH STANIC	35
4.1 Výběr stanic s dlouhodobým měřením a digitalizace jejich datových řad.....	35
4.2 Kontrola kvality měření	38

4.2.1.	Hlavní vlivy působící na kvalitu měření	38
4.2.2	Hodnocení citlivosti slunoměrů metodou začátku a konce záznamu na pásce	38
4.2.3	Hodnocení vlivu stínění	39
4.3	Klasifikace datových řad z hlediska jejich použití	40
5.	MODELOVÁNÍ DLOUHODOBÝCH ŘAD GLOBÁLNÍHO ZÁŘENÍ	41
5.1	Vytvoření modelu pro výpočet globálního záření ze slunečního svitu	41
5.1.1	Data.....	41
5.1.2	Vývoj modelu.....	42
5.1.3	Validace modelových výstupů	43
5.2	Vazby mezi řadami globálního záření	43
5.2.1	Datové soubory	43
5.2.2	Prostorová proměnlivost.....	44
5.2.3	Časová proměnlivost.....	45
5.2.4	Vymezení typických oblastí proměnlivosti pole globálního záření	47
6.	DLOUHODOBÉ ZMĚNY GLOBÁLNÍHO ZÁŘENÍ	47
6.1	Shrnutí současného stavu poznání	47
6.2	Změny celoročních úhrnů	49
6.3	Změny sezonních úhrnů	50
6.4	Statistické parametry změn	52
7.	SHRnutí	52
7.1	Monitoring složek radiační bilance v ČHMÚ	52
7.2	Databáze měření globálního záření a slunečního svitu.....	52
7.3	Modelování dlouhodobých řad globálního záření a jejich oblastní zařazení.....	52
7.4	Dlouhodobé změny globálního záření	55
7.5	Využití dosažených výsledků	55
7.6	Daší rozvoj monitoringu a studium složek radiační bilance	56
	PODĚKOVÁNÍ	57
	LITERATURA	58
	SYMBOLY A ZKRATKY	60

CONTENTS

EXTENDED SUMMARY	7
1. INTRODUCTION	12
2. MEASUREMENTS OF RADIATION BALANCE COMPONENTS AND SUNSHINE DURATION	12
2.1 Radiation balance of Earth's surface and its components	12
2.2 Instruments	13
2.2.1 Direct solar radiation on the plane perpendicular to beams	13
2.2.2 Global solar radiation	15
2.2.3 Diffuse solar radiation	16
2.2.4 Global solar radiation reflected by Earth's surface	16
2.2.5 Radiation balance of Earth's surface	17
2.2.6 Long-wave radiation of the sky	17
2.2.7 Long-wave radiation of Earth's surface	18
2.2.8 Global solar radiation in the UV part of the spectrum	18
2.2.9 Direct solar radiation at selected wavelengths	18
2.2.10 Sunshine duration	18
2.3 Measurements in CHMI's radiation network	19
2.3.1 Main metrological periods	19
2.3.2 Management, National Centre for Solar Radiation Measurement	20
2.3.3 CHMI radiation network	20
2.4 Data quality control system and data processing	20
2.4.1 International norms	20
2.4.2 Installation and operation of radiometers	21
2.4.3 Calibration system and etalons	25
2.4.4 Routine check of quality and completeness of measured data	27
2.4.5 Deposition and access to the data in CHMI databases	27
3. HOMOGENIZATION OF GLOBAL AND DIFFUSE RADIATION DATABASES	28
3.1 Reasons for homogenization	28
3.2 Homogenization of the global radiation data series from SOO Hradec Králové	28
3.2.1 Period from 1953–1963	28
3.2.2 Period from 1964–2013	31
3.2.3 Summary	33
3.3 Homogenization of diffuse radiation data series from SOO Hradec Králové	34
3.4 Homogenization of global and diffuse data series from other CHMI stations	34
4. EVALUATION OF THE QUALITY OF SUNSHINE DURATION MEASUREMENTS FROM SELECTED STATIONS	35
4.1 Selection of stations with long-term measurements and digitalization of their data	35
4.2 Quality check of measurements	38

4.2.1	Main influences on the quality of observations	38
4.2.2	Evaluation of the sensitivity of sunshine recorders by the sunrise and sunset registration method.....	38
4.2.3	Evaluation of shading influence	39
4.3	Classification of data series by their utilization	40
5.	LONG-TERM DATA SERIES OF GLOBAL RADIATION BY MODELS.....	41
5.1	Development of the model for calculating global radiation from sunshine duration.....	41
5.1.1	Data.....	41
5.1.2	Development of the model	42
5.1.3	Validation of outputs.....	43
5.2	Linkage among data series of global radiation	43
5.2.1	Data sets	43
5.2.2	Spatial variability	44
5.2.3	Temporal variability	45
5.2.4	Definition of the typical areas of variability in the global radiation field	47
6.	LONG-TERM CHANGES IN GLOBAL RADIATION	47
6.1	Current state-of-the-art knowledge	47
6.2	Changes in yearly totals.....	49
6.3	Changes in seasonal totals.....	50
6.4	Statistical parameters of changes.....	52
7.	CONCLUSIONS.....	52
7.1	Monitoring of radiation balance components at CHMI.....	52
7.2	Database of global radiation and sunshine duration measurements.....	52
7.3	Modelling of long-term global radiation data series and their regional sorting.....	52
7.4	Long-term changes in global radiation.....	55
7.5	Application of outputs	55
7.6	Further development in the monitoring and study of radiation balance components.....	56
	ACKNOWLEDGEMENT.....	57
	REFERENCES.....	58
	SYMBOLS AND ACRONYMS.....	60